

EL MANUAL DE CAPÇALERA DELS DINAMITZADORS LINGÜÍSTICS

RECENSIÓ DE

CASTELL, XISCA, VANRELL, MARIA DEL MAR (COORD.). (2022). *LA DINAMITZACIÓ LINGÜÍSTICA: BASES, EINES I ESTRATÈGIES*. GOVERN DE LES ILLES BALEARS I UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS.

Carles de Rosselló i Peralta*

Paraules clau: dinamització lingüística; planificació lingüística; llengua catalana; usos lingüístics; canvi sociolingüístic.

THE LANGUAGE FACILITATORS' HEADBOOK

REVIEW OF

CASTELL, XISCA, VANRELL, MARIA DEL MAR (COORD.). (2022). *LA DINAMITZACIÓ LINGÜÍSTICA: BASES, EINES I ESTRATÈGIES*. GOVERN DE LES ILLES BALEARS I UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS.

Keywords: linguistic dynamisation; linguistic planning; Catalan language; linguistic usage; sociolinguistic change.

* Carles de Rosselló i Peralta, membre del Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació (CUSC) de la Universitat de Barcelona. carlesrossello@gmail.com.

Citació recomanada: De Rosselló i Peralta, Carles. (2023). El manual de capçalera dels dinamitzadors lingüístics. Recensió de Castell, Xisca, Vanrell, Maria del Mar (coord.). (2022). *La dinamització lingüística: bases, eines i estratègies*. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 79, 477-479. <https://doi.org/10.58992/rld.i79.2023.3926>

Quan em van proposar de fer aquesta ressenya el primer pensament que em va venir al cap va ser quants llibres de temàtica semblant coneixia. I, sorprenentment, em vaig adonar que, fins on arriba el meu coneixement, no existia un manual com aquest, centrat en la dinamització lingüística. Ni que fos per aquest únic motiu, ja hauríem de donar la benvinguda a un llibre que sorgeix del postgrau Expert Universitari en Dinamització Lingüística, impulsat per la Direcció General de Política Lingüística de les Illes Balears i que han coordinat Xisca Castell i Mar Vanrell. Però el llibre *La dinamització lingüística: bases, eines i estratègies*, naturalment, aporta molt més; en el mateix prefaci s'explicita que neix amb l'objectiu de formar les persones que treballen en la dinamització lingüística o que han de dur tasques de dinamització. Per fer-ho, i tal com es recull en el mateix títol, els continguts s'estructuren en tres apartats: bases, eines i estratègies.

Les bases teòriques es divideixen en dos subapartats, "Entorn social" i "Dret lingüístic". El primer capítol de la part social el signa Isidor Marí, amb una aportació teòrica de lectura obligada per als dinamitzadors sobre el procés de facilitació dels canvis sociolingüístics. L'agent que promou aquests canvis és el dinamitzador lingüístic, les funcions del qual –apunta l'autor– s'han anat definint amb el pas del temps, especialment en el marc del Consorci per a la Normalització Lingüística. Per dur a terme la seva comesa, el dinamitzador ha de tenir en compte les característiques del canvi (l'abast, els factors que intervenen, què es vol canviar), si és el moment òptim per propiciar-lo i quines forces –favorables i adverses– hi intervenen. Un aspecte interessant que recull Marí és l'escala de poder de l'agent del canvi (p. 27), que es mou en els extrems entre l'ajuda i la imposició amb tot de fases entremig que els dinamitzadors reconeixeran bé (suggeriment, consultoria, persuasió, etc.). El capítol es clou amb les característiques de les organitzacions i els processos que hi tenen lloc, clau per entendre si els canvis empresos poden fructificar. En el segon capítol, Joan Melià se centra en la intervenció de l'estatus. Ja de bon principi recorda un aspecte fonamental: qualsevol intervenció té un cost per al col·lectiu sobre el que s'actua, de manera que el dinamitzador sempre haurà d'explicar els beneficis que les persones afectades poden obtenir de modificar els seus hàbits lingüístics (una idea que apareix de nou en el capítol de Villaverde); altrament, l'èxit de la intervenció es pot veure seriosament limitat. Melià també repassa el paper de l'activisme lingüístic, com a mostra de la vitalitat reivindicativa dels parlants d'una llengua i com a agent que pot transcendir els missatges i les pràctiques duts a terme des de les administracions. Des d'aquest punt de vista, Melià atorga a l'activisme un pes molt important en la dinamització i en l'assoliment de polítiques lingüístiques afavoridores de la llengua minoritzada. El capítol també aborda la intervenció en els usos privats recordant que, malgrat que la regulació en aquest àmbit no pot ser directa, tota política lingüística sol "tenir efectes en els comportaments de les famílies" (p. 53). L'apartat "Entorn social" el clou el capítol de Xisca Castell i Maria del Mar Vanrell, en què repassen les aportacions de les teories postestructuralistes del llenguatge en entorns de revitalització lingüística i de com la subjectivitat i la identitat es construeixen discursivament. Aquestes teories ens recorden un aspecte clau per a la dinamització, això és, que l'aprenentatge d'una llengua té una dimensió més social que no individual, ja que és en la interacció amb els membres de la comunitat que es consolida el coneixement i la percepció que la llengua és útil. El capítol també aborda la dinamització des de la perspectiva de gènere i els relats de vida lingüística com una eina molt interessant per detectar actituds i prejudicis lingüístics.

El segon subapartat del llibre és el referent al dret lingüístic. Aquesta és una disciplina que els dinamitzadors han de tenir present en la seva tasca diària. La divulgació de la normativa lingüística, els requisits lingüístics per a l'obertura de nous comerços o l'explicació dels drets lingüístics de clients o usuaris en sessions per a col·lectius professionals són alguns dels exemples en què els dinamitzadors tracten aspectes relacionats amb la legislació lingüística. El primer capítol sobre el dret és d'Antoni Llabrés, a qui cal reconèixer l'esforç d'explicar de manera clara una matèria de la qual moltes persones se'n senten allunyades. Això no obstant, és important saber que el règim lingüístic que regula la relació entre el castellà i les altres llengües oficials està basat en una asimetria favorable a la primera, és a dir, a "una oficialitat de diferent grau", i això té com a conseqüència la "desigualtat entre els seus parlants" (p. 92). Aquest tipus d'argumentari, objectiu, que no admet discussió perquè no és opinable (per exemple, la CE consagra el deure de conèixer el castellà, només) permet situar el dinamitzador en un pla més tècnic que d'activista, convenient en molts casos alhora de fer reflexionar les persones sobre creences consolidades. En el segon capítol sobre dret lingüístic, Joan Albert Villaverde aborda l'argumentari sobre el qual caldria fer pivotar la legitimitat de les actuacions de la dinamització lingüística. Passats 40 anys de la idea de la reparació històrica que desemboca en la Llei de normalització lingüística, l'autor considera que el concepte s'ha desgastat. És per aquest motiu que Villaverde aposta per bastir el nou discurs a l'entorn dels drets lingüístics dels individus, que es basa en el benestar emocional que

comporta usar la pròpia llengua, en el fet que la persona s'hi expressa millor i en la presentació de l'idioma com a marca de la identitat de grup.

La segona part del llibre es titula "Eines" i comença amb un capítol arriscat, el de la ludificació com a eina de la dinamització. Dic *arriscat* perquè, tal com apunta la mateixa autora del capítol –Magdalena Capella– cal ser conscients que els mecanismes humorístics en certs col·lectius poden ser "més nocius que una altra cosa": cal *riure's amb* i defugir el *riure's de* (p. 137). Personalment, he trobat el capítol més interessant pel recorregut que fa sobre el joc al llarg de la història que per l'aplicació de l'humor i el joc en la dinamització lingüística. Les activitats que s'hi apunten són força conegudes, almenys en el context del Consorci per a la Normalització Lingüística, però, certament, poden ser inspiradores per a d'altres col·lectius que no treballin la dinamització tan intensament com el CPNL. El següent capítol el signen Margalida Barceló i Maria Josep Carrasco, les quals tracten aspectes psicopedagògics aplicats a la dinamització amb l'objectiu de fer aflorar les actituds lingüístiques dels parlants i provar d'incidir-hi. Naturalment, una actitud positiva cap a la llengua minoritzada en facilita l'aprenentatge i l'ús, però sovint el dinamitzador es troba amb un escenari més complex, amb resistències dels parlants davant els canvis, i això comporta haver de plantejar objectius menys ambiciosos. A partir d'aquesta constatació les autores ofereixen una guia d'actuació per als dinamitzadors: d'una banda en el disseny d'activitats, perquè les persones transfereixin els nous aprenentatges al seu capteniment diari; i d'altra banda en la conducta del dinamitzador, perquè es mostri argumentatiu, tolerant i positiu, sense deixar de banda els objectius que persegueix. En el darrer capítol dedicat a les eines, Carlos Vecina i Aina Calvo expliquen una cosa tan –teòricament– sabuda com imprescindible: qualsevol intervenció sociocomunitària ha d'anar acompanyada d'una planificació que cal concretar en un projecte, el qual ha de recollir, entre d'altres, el diagnòstic, els objectius, els recursos o l'avaluació. En el capítol es descriuen aquests i d'altres apartats que han de formar part del projecte. Especialment interessant és la qüestió de l'avaluació i per si sola mereixeria tot un capítol, ja que sovint els dinamitzadors tenen serioses dificultats –per manca de recursos o de temps– per poder avaluar l'impacte de les actuacions i saber si les activitats realitzades impliquen més ús de la llengua o un canvi en les actituds dels parlants.

Els capítols dedicats a les estratègies conformen la tercera i darrera part de l'obra. Ño Valls-Ratés repassa tècniques discursives per connectar amb l'audiència. Tal com es desprèn de la lectura del llibre, els dinamitzadors necessiten moltes eines per dur a terme la seva feina, però tot passa per saber construir un clima de confiança i generar empatia amb les persones. Des d'aquest punt de vista, saber elaborar un discurs que sedueixi l'audiència esdevé fonamental. El capítol de Miquel Strubell analitza els grans canvis demolingüístics que han sofert les Illes Balears. L'arribada de milers de persones procedents de tot el planeta als països de parla catalana comporta uns reptes de primera magnitud per als agents que es dediquen a la política i planificació lingüístiques, ja que els nouvinguts s'incorporen a la nostra societat sense coneixements de català. Per aquest motiu, Strubell suggereix fins a cinc models que poden motivar canvis en la conducta lingüística de les persones i fer-les més properes a la llengua. Finalment, en el darrer capítol, Gemma Sanginés aborda des del pol psicològic el manteniment de la llengua minoritzada en contextos que empenyen cap a la convergència al castellà. L'autora aporta solucions per viure en la llengua pròpia sent assertius lingüísticament, tot i que adverteix que la comoditat personal optant pel català en contextos que empenyen cap al castellà és difícil d'assolir i necessita temps i pràctica. Tanmateix, Sanginés recorda que triar la llengua dominant "també té un cost psicològic important" (p. 235) per al parlant de la llengua minoritzada que té consciència de la situació. El llibre el tanca un glossari de definicions i un índex de termes.

A la introducció d'aquesta ressenya em feia ressò de l'objectiu que persegueix el llibre, com és la formació dels dinamitzadors lingüístics. Personalment, crec que ho assoleix amb escreix i que estem davant d'un manual que hauria de ser referència per a qualsevol persona –professional o no– que vulgui aproximar-se a la dinamització. No tan sols per la qualitat de la majoria dels textos que conformen el llibre, sinó perquè l'obra ha sabut aproximar-se a una àrea que és polièdrica i que exigeix tenir coneixement de diverses disciplines per aconseguir un objectiu certament difícil: fer present una llengua en contextos en què s'empra poc o gens. Per aquest motiu es tracten tants temes, des de la sociolingüística fins al dret lingüístic o la psicologia, sense descurar habilitats més personals, com ara l'empatia, l'escolta activa o la persuasió, i d'altres aspectes més pràctics com la creació de projectes o l'elaboració de discursos efectius (i encara se'n podrien haver afegit d'altres, relacionats amb el màrqueting o el foment de la llengua a través de les xarxes socials). Tot plegat fa que el llibre hagi captat tan bé l'essència d'una feina tan exigent com apassionant.